

Sanatı Yeniden Düşünmek

Ali Asgar ÇAKMAKCI^{1*}

¹Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü,
Zonguldak, Türkiye

Geliş Tarihi: 03.02.2019

***Sorumlu Yazar e mail:** aacakmakci@gmail.com

Kabul Tarihi: 12.03.2019

Atıf/Citation: Çakmakçı, A. A., “Sanatı Yeniden Düşünmek”, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
2019, 2/1: 137-150.

Özet

Bu makalede günümüzün sanat yapma pratiklerinden biri olan performans sanatının, sanatçı ve izleyici arasındaki ilişkilerinin sorgulamaları yapılacaktır. Günümüz performans sanatçılarının sanat yapma pratikleri geçmiş yıllara göre daha çok toplumsal sorunlara odaklanmıştır. Sanatçılar, izleyicileri katılımcı olarak konumlandıkları çalışmalar üretmişlerdir. Performans sanatçıları, çalışmalarını temsiller üretmeden bir duygunun deneyimine olanak tanımışlardır. Performans sanatçıları, bedeni sanatsal bir anlatım aracı olarak benimsemişlerdir. Performans sanatı, izleyici ve icracı sanatçı arasında doğrudan bir iletişim kurma partikleridir. Performans sanatının nesnesi konumunda olan beden, deneyimlenen eylemin gerçek zaman ve süreçlerinde yeniden yaratılmak istenmiştir. Sanat hayat ilişkisi, performans sanatçısı Tehching Hsieh’in ‘Bir Yıl Performansı’ olarak yaptığı performanslarından, 1983-1984 ‘İp Parçası’, 1985-1986 ‘Sanat Eseri Yok’, ve 1986–1999 ‘Onüç Yıllık Plan’ adlı performanslarının yorumlamaları üzerinden yapılacaktır. Sanat hayat ilişkisi performans sanatçılarının uzun süredir sorguladıkları bir kavramdır. Klasik sanatsal temsillerinin sanatsal gerçeklikleri ve yaşamsal gerçeklikleri arasındaki ilişkiler Hsieh’in performansları bağlamında sorgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Hayat, Performans, Mülkiyet, Birliktelik, Özgürlük.

Rethinking The Art

Abstract

In this article, the relationship between the audience and the artist of performance arts, in today’s art making practices, will be questioned. Today’s performance artists make art practices have focused more on social problems than the past years. The artists produced works that they positioned the audience as participants.

Performance artists have enabled the experience of a feeling without producing representations. Performance artists adopted the body as an artistic means of expression. Performance art is a direct communication between the audience and the performer. The body, which is the object of performance art, was wanted to be recreated in the real time and processes of the experienced action. Interpretations that are made on Art-Life relationship will be based on Tehching Hsieh's 'One Year Performance' performances, 'Rope Piece' (1983-1984), 'No Works of Art' (1985-1986) and 'Thirteen Year Plan' (1986-1999). Art-Life relationship is a concept that has been questioned by performance artists for many years. The relations between the artistic realities and the vital realities of classical artistic representations will be questioned in the context of Hsieh's performances.

Keywords: Art, Life, Performance, Ownership, Togetherness, Freedom.

1. Yaşamın Eksilen Değerleri ve Performans Sanatı

Sanat, sanatçının duygularının ve düşüncelerinin ifade biçimi olarak, kişisel ve özel deneyimlerin yansıdığı bir alandır. Herşeyde olduğu gibi sanatın da varlığı, bir yokluğun telafisi ve ifadesidir. Kişisel deneyimler alanı olarak var olan sanat, sosyalleşmenin verdiği klişeleşmiş bütün ortak tavırlara, davranışlara ve duygulara alternatif bir yaşam biçiminin olasılıklarını ve duygularını sunarak, hayatı zenginleştirir. Sanat, yaşamın insanlara sunduğu anlamların oluşturduğu değerlerin sorgulanması ile oluşan öz anlam arayışıdır.

“Anlamları ve değerleri yeni baştan yaratma sorumluluğu, ebedi bir görev olmakla birlikte, tüm insani çabanın temelidir. ... bu tür yaratıcılık aracıyla gücümüz açığa çıkar ve kaderimizi belirleyen de onu iyi kullanma kapasitemizdir”(Foucault, Gutman ve Hutton, 2001: 129).

Sanatçıların yaşam karşısındaki eksikliklere karşı değer olarak ürettikleri sanatsal temsiller, aynı zamanda duygu ve düşünce zenginliğinin de göstergelerini oluştururlar. Sanatın değeri, İnsanların dünyaya bakış açılarını genişletip, duygusal ve düşünsel zenginliğini arttırdığı oranda ortaya çıkmaktadır. Sanat, sanatçıların duygu ve düşüncelerinden doğan yeni yaşam olanaklarının yaratılması ve deneyimlenmesidir.

“Kültürümüzün sembolik düzenini oluşturan anlamlar, uzun zamandan beri somut nesnelere ve bu nesnelere üzerine yapılan ve bir zamanlar bunlara takabül eden sembolleştirme süreçlerinin zeminini oluşturan bedensel deneyimlerden uzaklaşmıştır” (Lichte, 2016: 91).

Eyleme dayalı bir ifade biçimi olan performans sanatı diğer sanat disiplinlerinin aksine nesne üretmeyen bir sanat disiplinidir. Performans sanatının malzemesi bedendir, beden ise bir olayın ve sürecin ön koşuludur. İzleyiciler bu sürecin gözlemcisi ya da katılımcısı olarak performansa dahil olurlar. Çoğunlukla insanlar gündelik hayattaki eylemleri üzerine pek düşünmeden alışkanlıkları ile yaşarlar. Eylemler yaşama verilen tepkiler bütünüdür. Bu olağan eylemlerin üzerine düşünölmeye başlandığında kişilere bilinçli farkındalık kazandırabilir. Bilinçli farkındalık eylemleri yaşamı bir performansa dönüştürür. Performans sanatçılarının eylemlerindeki farklılık işte bu bilinç üzerinden olmaktadır. Diğer yandan eylemlerin algılayıcısı sadece seyredenler değil, sanatçı gibi eyleyen katılımcılardır. Sanatçı ve katılımcı performatik eylemlerden değişerek ve dönüşerek çıkarlar. Bazı performans sanatçılarının çalışmaları seyirciyi katılımcı olarak eylemlerine ortak etmez.

Bu sanatçılardan birisi olan 1950 Tayvan doğumlu performans sanatçısı Tehching Hsieh'in performanslarında izleyicisini katılımcı olarak değil bakan ve seyreden olarak konumlandırmıştır. Yaptığı uzun süreli performanslarının tek tecrübe edeni kendisidir, bedensel eylemlerinin aktarımı sadece belgelere dayanmaktadır. Bu belgeler sanatçının yaşadığı duyguların karşılığı olmadığı için izleyici ile kendisi arasındaki mesafeyi korumayı başarmıştır. Performanslarında yaşadığı tecrübelerin dilde karşılığı yoktur. Dilin gerçek işlevi nesnelere adlandırmak içindir, dil fiilleri aktaramaz sadece adlandırır. Dildeki bu uzaklık, sanatçının yaptığı performanslarına bir anlam vermemeye özen göstermesindeki tavrının belirleyicisidir. Performansları dilin basit anlam kalıpları içerisinde anlamlandırılmayacak kadar uzun süreçleri

kapsar. Uzun soluklu performanslarında kendisinin şekillendirdiği bedeninin ve düşüncelerinin sınırlarını yeniden yaratmıştır.

2. Bir Yıllık Performans ‘İp Parçası’

Tehching Hsieh’in bir yıllık performanslarının üçüncüsü olan ‘ip parçası’ nı 1983-1984 yılları içerisinde kendisi gibi performans sanatçısı olan Linda Montano ile gerçekleştirmiştir (Resim 1). Hsieh ve Montano bir yıllığına birbirlerine bağlandıkları iki metrelik iple yaşamışlardır. Bir yıl boyunca iki sanatçı aynı odada kalmışlar, dış mekanlarda birbirlerine bağlı olarak hareket etmişler ve birbirlerine asla dokunmamışlardır. İki insanın kendilerine ait olan mahremiyetinin sınırlarının yıkıldığı bu çalışma, sanat tarihinin en zor performanslarından biri olarak tarihe geçmiştir.



Resim 1. Tehching Hsieh, Linda Montano, bir yıl performans, 1983-1984, ‘İp parçası’, performansı, New York.

Susan Silas ile yaptığı bir röportajında Montano, “Bu şekilde bağlanmış olan herkes, iyi bir çift olsalar bile, onların da anlaşmazlıklar yaşayacağına eminim. Bu durum çıplak ve hayvan gibi olmakla ilgili” (Silas, 2014) demiştir. Evli eşlerin bile böyle birlikteliği bir yıllığına bile olsa deneyimlemeleri neredeyse imkansızdır. Arkadaş olarak deneyimledikleri “ip parçası” performansının bir çok açılımı vardır.

Bu açılımlardan birisi, özerk alanların yıkılması, insanın karşı cinsten bir insanla arasında olan sınırların kaldırılmasıyla birlikte bütün zayıf yanların görünür olmasıdır. Böyle bir ilişkiyi tecrübe etmek, birbirlerine dokunmadan geçen bir yıl boyunca sanatçıların kendilerini farklı bir şekilde tanımalarına olanak sağlamıştır. Birbirlerine dokunmadan geçen bir yıl içerisinde onları birbirlerine bağlayan, sentetik bir ip parçası değil daha güçlü bir iradenin görünmez bağlarıdır. Bu süreçte elbette anlaşmazlıkların yaşanması kaçınılmazdır. Birlikte yaşayabilmenin olanakları performansın koşulları içerisinde yaşadıkları süreçte oluşturulmuştur (Resim 2).



Resim 2. Tehching Hsieh, Linda Montano, bir yıl performans, 1983-1984, 'İp parçası', performansı, New York.

Hsieh bu performansında diğer çalışmalarında deneyimlemediği bir şeyi deneyimlemiştir. Hsieh önceki performanslarında yalnızdır ve süreçlerini kendisi yönetmiş ve deneyimlemiştir. Şimdi birlikteliğin oluşturduğu bir yalnızlık deneyimi çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır.

“Yalnızlık ancak bizden-başka- olan ile ilişkimiz bağlamında kavranabilir; anlamsız bir içine kapanma değildir, sürekli yinelenen bir isteği, kalbimizin uçurumlarında gizli tuttuğumuz bir parçamızı öteki'ne açma isteğimizi, Tanrı arzumuzu gerçekleştirmektir: Tıpkı Avıvalı Teresa gibi, yalnızlığı bir lütuf olarak, yalnızlıktan çıkma eğilimini de bir bozgun olarak yaşamaktır.” (Borgna, 2011: 104).

Hsieh ve Montano, kişisel yalnızlıklarını ve en mahrem zamanların zorunlu görünürlüklerini ‘öteki’ çerçevesinde farklı bir açıdan görmenin ve yaşamının farklı bir yaşam ilişkisi üzerinden tecrübe etmişlerdir. Sembolik bile olsa bu performansta bağlandığı Montano, izleyici olarak ötekileri temsil etmiştir, Montano için de Hsieh ötekidir (Resim 3). Hsieh ve Montano, karşı cinsten olup bu kadar yakın bir şekilde yaşayarak, kendi duygularının, düşüncelerinin ve egolarının bedensel olarak sınırlarını zorlamış ve tecrübe etmişlerdir. Hsieh’in Montano’yı bu performansta tercih etmesinin nedenleri arasında, Montano’da çok uzun süredir New Yorkta bir Zen manastırında meditasyon yaparak zamanını geçirmiş olmasıdır. Çünkü Hsieh bir yıl birlikte yaşayacağı kişinin bu performansta sonuna kadar irade göstermesini ve performansın başarılı şekilde gerçekleşmesini istiyordu. Montano’nun Zen manastırında çekildiği inzivadan daha zor bir süreç Hsieh’le birlikte yaptıkları bu performans olmuştur.



Resim 3. Tehching Hsieh, Linda Montano, bir yıl performans, 1983-1984, ‘İp parçası’, performansı, New York.

Bu süreçte iç mekanda, her türlü kimlikten soyunmuş ve sıyrılmış iki hayvan gibi yaşamışlardır. Gündelik yaşamdaki beklentisel roller performanstaki ilişkiyi tanımsız ve anlamsız kılmıştır. Bu yalıtılmış ilişki manastıra kapatılmış bedenlerin disipline edilmesi gibi sanat yapma fikirleri de manastıra dönüşmüştür. Kendilerini birbirlerinin içine açarak kapanma eylemi gerçekleştirmişlerdir. Yeni bir insanı tanımak ve anlamak onun dilinde onu anlamakla mümkündür, çünkü dil içinde doğup büyüyen bireyler kültürel değerlerin taşıyıcısıdır. Tayvan da doğmuş ve yaşamış olan Hsieh'de şimdi Amerika'da yabancı bir insan olarak Montano için yeni bir dili temsil etmektedir. Kültürel farklılıklar dilsel farklılıkları da üzerinde taşır. Yeni dil öğrenmek sadece yeni dilin kalıpları ve gramer kurallarını öğrenmek değildir. Aynı zamanda dilin taşıdığı kültürel kimliğin bütün özellikleri de dile yansır. Yeni bir dilde iletişim kurmak için o dilin bütün özelliklerini öğrenmek zorunda kalırız. Kültürün bireyler üzerine olan etkisi en çok dil üzerinden anlaşılır. Bir insanı tanımak bu anlamda farklı bir dil öğrenmek gibidir. Gerçekliğin algılama biçimi, kültürel olan kavramların gündelik yaşamsal faaliyetleri içerisinde nasıl tecrübe edildiği ve gerçekliği dönüştürme kapasitesi ile ilgilidir. İnsan hayatının çok boyutluluğu ve zenginliği, yaşamın kavramlarının, pratiklerinin değişmesi ve dönüşmesi ile mümkündür. Farklı dilleri konuşan sanatçılar, performansın evrensel yaklaşımı ile yeni bir dil birlikteliği yaratmışlardır. Bu performansta iki sanatçı sınırları konulmuş birliktelikle yaşamın kavramlarını zenginleştirerek farklı ilişki biçimi geliştirmişlerdir. Sanatçılar birbirlerinin sınırlarında yaşayarak, bedenlerini ve duygularını, özgür olmayan bir yaşama indirgemişlerdir.

Montano da Hsieh'le yaptığı bu performans bittiğinde uzun süredir ara verdiği sanat yapma pratiklerine farklı ve değişmiş bir insan olarak dönmüştür. Bir yıl birlikte yaşanan bu süreç şüphesiz iki sanatçıyı da değiştirmiştir. Bu performansın oluşturduğu ilişkiden değişmeden çıkmak imkansızdır. Bu ilişki biçimi belirli sınırlılıklar içinde tecrübe

edilmiş olsada dijital olarak birbirine sanal ağlarla bağlanmış insanların hüznü yalnızlığına benzemektedir.

2.1. ‘Bir Yıllık Performans’ ve ‘Sanat Eseri Yok’

Tehching Hsieh’in 1985-1986’da yaptığı ‘Sanat Eseri Yok’ adlı beşinci performansıdır. Sanatçı bu performansına sanat eseri yapmayacağına, hiç bir sanat galerisine gitmeyeceğine, sanatı düşünmeyeceğine dair aldığı kararla başlamıştır. Hsieh sanat üretmeden, yaşamla arasına, temsil unsurları koymadan hayatta varolmanın yollarını aramaktadır. Hayatını nasıl yaşaması gerektiğine dair gerçekleştirdiği performanslar çevresini sarmalayan bütün klişe tavır ve düşüncelerden sıyrılarak öz yaratım alanını oluşturmuştur. Bu çerçevede sanatçı kendi hayatının öznesi aynı zamanda diğer insanların nesnesi konumundadır. Gerçekleştirdiği performansları ile yaşamın saf halini bir sanat eserine dönüştürmenin olanaklarını yaratmaya çalışmıştır. Sanatçının yaşadığı süreçler ve değişimler, sanat nesnelere gibi algılanmaya ve yorumlanmaya açıktır. Sanatsal temsiller yerine kendisini gerçekleştirmiştir. Bunu yaparken kendi koyduğu kurallarla çevresinden bağımsız alan yaratarak kendisiyle zaman geçirmiştir.

“Benin özgünlüğü kökeninden gelir. Benlik anıdır, buluş değil. Kendi kendimize bağlıyızdır ve şimdiki zamandaki etkinliğimiz bağlantısız ve karşılıksız olamaz; etkinliğimiz her zaman, bir niteliğin bir tözün ifade etmesi gibi, benliğimizi ifade etmesi gerekir.” (Bachelard, 2010: 16).

Hsieh sanat yapmadan geçen zaman sürecinde, bir sanat eseri yaratırken geçen zaman kadar kaliteli bir zaman geçirmeyi deneyimlemiştir. Kişinin kendi benliğine açılan pencereleri aracısız ve nesnesiz açmak özgün ve özgür bir zihnin eseri olabilir. Bu süreç çoğu zaman yalnızlığı doğurmuş ve yalnızlığında yarattığı yaşam, eşsiz bir sanatsal performansla dönüşmüştür. Sanatçı bu süreçte hayatının öznesi olarak kendisini kendisine konu edinerek sanatsal

eyleminde kendisini nesne konumuna indirgemıştır. Hsieh sanat üretmek yok derken yok'un arkasındaki kendi yokluğunu ve varlığını gizleyerek göstermiştir. Bu varlık kendi nesnesine dönüşmüş bir öznedir. Sanat çoğu zaman sanatçının dışında gerçekleşen bir şeydir ve nesnesi vardır. Üretirken geçirdiği süreçler sadece kendisine kalan paylaşılamayan deneyimlerdir. Bu deneyimlerden düşünsel ve duygusal olarak bilinçli bir bakış açısını oluşturmuştur. Özgürlük ya da yazgı, bu noktada daha belirgin hale gelmiştir. Ya kendi özgür iradesi ile kendisini yaratacak ya da diğer insanların yaşadığı ortak yazgıya teslim olacaktır. Kendisini yaratan özgür bakış açısını ve yaşamsal dinamiklerini kendisine göre düzenlemiştir. Görüldüğü üzere bu kadar zor gerçekleştirilmiş performansların arkasında çok güçlü bir irade yatmaktadır. Çalışmalarında kendi yaşamsal felsefesini oluşturarak, bunu içselleştirmiş ve sanatsal bir performans olarak yoruma açık bırakmıştır. Performanslarındaki keskin sınırlılıklar, çalışmalarının yoruma açık oluşları ile karşıtlıkları içinde barındırmaktadır. Çünkü bu performansları kim deneyimlese deneyimlesin herkesin yorumu farklı olacaktır. Dille anlatılmak istenen her şey izleyiciye anlamsal olarak eksilerek yansiyacaktır. Açıklama ve anlatım bu noktada dilin sınırlarında basit anlam kalıpları içerisinde kalarak belirli sınırlılıklar yaratır. Özellikle sanat üzerine konuşuluyorsa mutlaka orada anlam daralmaları olacaktır.

“Tüm sözel imgelem gücümüze sınırlar koyar dil. Zira dil, sahip olduğu anlamı kendi içerisinde tüketen bir yapıya sahiptir. O yüzden dolayimsal bir şekilde hayata dahil olmayan şeyleri kendi eşiğinden geçirmez çoğu zaman.” (Bozkurt, 2015: 179).

Bu yüzden sanatçı kesin açıklamalardan ve anlatımlardan mümkün olduğunca kaçınarak belli kavramlar (zaman geçirmek, özgürlük, yalnızlık, birliktelik vb.) üzerinden konuşmuştur. Bir yıl gibi süreçlerde gerçekleştirdiği bu çalışmalar dilin basit anlam kalıplarına nasıl sığdırılabilir ki? Kendi iradelerinin dışındaki hayatları yaşayan

insanların değişebilmeleri için çok zamanları yoktur. Çok kısa süreçlerde geçirdikleri deneyimlerle değişmek istiyorlar, fakat hiç kimse büyük zaman dilimlerini ve yoksunlukları göze almak istemiyorlar. Bedel ödmeden kendi hayatlarının efendileri olarak kendilerini oluşturmak istiyorlar. Yaşamı, ya kendi koydukları kurallar çerçevesinde yaşarlar ya da çevrenin kuralları ile yaşamayı seçerler. Her durumda yaşam bir takım kurallar dizgesi içerisinde gerçekleşmektedir. Tabiki bu kurallar her zaman yazılı olan şeyler değildir, çok uzun zaman önce kültürel olarak bedenimize, benliğimize, zihnimize kazınmış olan ortak aklın yarattığı şeylerdir. Bu şeyler sorgulanmaya başlandığında gerçekliği algılama boyutundaki bilinç değişebilir.

“Eğer bu sanatçılığı bilincimize çıkarabilirsek, yaşantımızı dönüştürebiliriz.şimdi yapmakta olduğumuz aynı eylemleri yapıyor olacağız belki, ama o eylemleri üzerlerine bilinçle yoğunlaşarak yapacağız. Yaşama biçimimizin dışsal herhangi bir olgusu zorunlu olarak değişmeyecek belki, ama bizim bu olguları kavrayışımız derinleşecek, yaşama bağlılığımız artacak, hayatımızın manevi boyutu canlanacaktır. “Hayata dönmüş” olacağız, zaten yaşamakta olduğumuz hayatlara daha eksiksiz olarak döneceğiz.” (Sartwell, 2000: 11).

Sanat eserine dönüştürülmek istenen bir yaşamın kendini yaratma zorunluluğu vardır. Nesnesiz zevk yaratmak sadece estetik bir yaşantı oluşturmakla olasıdır. Bir sanatçının veya herhangi bir insanın da maruz kaldığı şeyler insanlara sunulmuş olan yaşam reçeteleridir. Ne zaman bunları yırtıp atacak bir irade gösterebilirirse o zaman özgür iradenin yaşamsal özgürlük alanı oluşturulabilir. Hsieh’in yaptığı performansları, keskin bir irade ve disiplin sonucunda elde edilecek bir özgünlük ve özgürlük alanını işaret etmektedir. Hsieh’in performansları ile yarattığı hayatı, düşünceleri, yaşadıkları ve duyguları kendinde gizli kalmış otobiyografik eserlerdir diyebiliriz. Bu süreci sindirebilmesi için de bir yıl sanat yapmayarak, yarattığı yaşamı dışarıdan izlemenin olanaklarını yine kendi çizdiği sınırlar üzerinden oluşturmuştur. İçinde yaşadığı kültürün üzerinde bıraktığı

her şeyi, kavrayarak ve dönüştürerek performans sanatına da yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Yeniden yarattığı şey ise sanat eserine dönüşmüş nesnesi yani kendisiyle olan yaşamdır.

2.2 Zaman Geçirme Eylemi Olarak Sanat ve ‘Onüç Yıllık Plan’

1986–1999 (Onüç Yıllık Plan), sanatçının kendisinin adandığı “13 yıllık plan” olan 13 yıldan daha fazla değildir. Tehching Hsieh son sanat işi olarak bir yıl boyunca sanat olarak yaptığı hiçbir çalışmayı sergilemeyerek ve kimseyle paylaşmayarak bir performans gerçekleştirmiştir. Bu çalışması bir önceki çalışmasının bir devamı olarak birbiriyle tam bir örtüşme sağlamıştır. Her ne yaparsa yapsın sanat olarak yaptığı şeyleri izleyici göremeyeceği için yok hükmündedir. Buradaki yokluk sadece gözlerin göremeyeceği yokluğun ürünleridir.

“Görme, görülme arzusu, gündelik hayatı parçalara ayırmış ve bu parçalar üzerinden denetim kurulmuş iktidarların tatminsizliğidir. Gündelik hayattaki faşizmin temeli bakış. Şiddet, bakışı örgütlemiş ve kurumsallaştırmış olanın, görünür olana ışıklandırılmış olana dönük edimidir.” (Ergüden, 2008: 32).

Hsieh bu performansında yaptığı çalışmalarını gözün algısına ait olan nesnelere başkalarının görmesine izin vermemesindeki düşünce bu iktidara teslim olamaması ya da bunlarla hesaplaşması olarak düşünülebilir. Çalışmalarının mantıklı olması gerekmediğini söyleyerek düz mantığın ürettiği değer algılarından da kaçınarak yaşam felsefesini oluşturmuştur. Paylaşımın olmadığı bu süreci sanat izleyicileri nasıl anlayacak, ortada bir sanat nesnesi yoksa sanat yapılıp yapılmadığını nasıl bilebiliriz? Sanat sadece ortaya konulan tasarım temsilleri yolu ile mi algılanır? Düşünceler sanat olabilir mi? Sanatçının izleyicisi ile buluşmayan sadece kendisi için yaptığı şeyleri sanat olarak kim adlandıracak? Sanat, izleyicisinin ve sanat piyasasının üzerinde uzlaştıkları kriterler üzerinden oluşturulan şeyler

midir? Hsieh, bu ve bunlar gibi bir çok sorular sorulmasına neden olan performansları ile aynı soruları kendisine sorarak sorguluyor. Aykırı performansları ile kendi yalnızlığını yaratan sanatçı kendi içine açılan labirentleri kullanarak kendine yeni yollar oluşturmuştur.

“Öte yandan yalnızlık, iletişimin unutulmuş bir hakikatidir: Şöyle ki içsel yalnızlık, bir diğer deyişle sözcüklere kanat taktıran ve onları sessizlik ve tefekkürle dolduran bir düşünüm olmaksızın, ne anlamlı bir iletişim, ne de kurtarıcı bir görüşme vardır. Sessizlik olmadan yalnızlık yoktur, sessizlik susmak ama aynı zamanda da dinlemek demektir.” (Borgna, 2011: 27).

Sanat aynı zamanda bir iletişim biçimidir, Hsieh insanların alışık oldukları bu iletişim biçimlerini esneterek, farklı açılımlar sağlamış böylelikle bunlar üzerine olan düşünceleri de dönüştürmüştür. Bu farklı bakış açıları düşüncelerin zenginleşmesi ve özgürleşmesi üzerine de öneriler getirmektedir. Hayatı anlamak için farklı yollar deneyen sanatçı sanattan daha fazla şeyler öğrendiğini belirtmektedir. Sanat dünyasından uzak bir şekilde yaşayan sanatçı, samimiyetten uzak sanatçıların arasına karışmayı sevmediğini söylemiştir. Çalışmalarında izleyici her zaman ikinci planda kalmıştır.

“Kişinin, kendine, başkasına, hayata koyduğu mesafe, yakınlaştırır: Boşluğa ve sonrasındaki her şeye, kendine, başkasına ve suskunluğa. Susma, yüzeyi değil dibi, içi dolduruldukça, öfke ve şiddet, kişiyi kitleden ve iktidardan uzaklaştırır.” (Ergüden, 2008: 74).

Sanatçının performanslarının farklılığı bütün sanatsal algılara ve alışkanlıklara karşı koymanın göstergesi niteliğindedir. Çalışmaları incelendiğinde izleyiciye ve genel sanat algısına koyduğu bu mesafenin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Yaşamla sanatı bir bütün olarak algılar ve yaşarken geçen zamanla sanat yaparken algılanan zamanın aynı olduğunu belirtmektedir. Sanatsal temsiller yaratmayarak, performansları aracılığı ile kendi içine yaptığı yolculuklarla düşünsel yapılar oluşturmuştur.

“Sanat, en yüksek yoğunlukta ve derinlikteki insani deneyimdir. Sanat gerçeklikte olduğumuz şey ve oluş biçimimizdir; kendimizi ve dünyamızı yapan, ya da belki dünyamızın yapmamıza imkan verdiği şeydir sanat. Nihayet sanat, içinde yaşadığımız dünyaya ve insanlara kendimizi açmanın, hatta o dünyayı ve insanları kendimizden geçerek olumlamanın bir yoludur.” (Sartwell, 2000: 10).

Kendi bilgisini kendi yaşamından damıtan sanatçı, kendisini ve yaşamı öğrenmek özel bir deneyim alanı oluşturmak olarak görmektedir sanatı. Sanat izleyicilerine kalan şeyler ise bu zor performansları neden yapmış olabileceğinin soruları ve sorgulamalarıdır.

3. Sonuç

İzleyicisiz yapılan bu altı adet performans sanat izleyicileri ile olan tüm bağların koptuğu bir alanı temsil etmektedir. Tek bir çalışma olarak kurgulanmış altı performansı, her biri tek bir yaşamı oluşturmak için yaratılmıştır. Öncelikle herşeyi sanat olarak algılamadığını söyleyen sanatçı sanat olarak adlandırabileceği sadece altı adet performansı olduğunu söylemiştir. Bir performans sanatçısı olarak sanat pazarından oldukça uzak durmaya çalışan sanatçı zaten satacak pek fazla bir şeyi olmadığını söyleyerek bu camiadan beklenti içerisinde olmamıştır. Beklentisiz çalışmalar üretmiş olan sanatçı özgür düşünmenin ve hayatı özgürce kurgulayıp yaşamanın, zamanla olan değişimlerini gözlemlemiştir. Yaptığı her performans parçasında yaşamsal değişimler gerçekleşmiştir. Değişim için gerekli ana unsurların çevresel şartlarında değişmesi gerekmektedir. Mekan ve zaman unsurlarının ana ekseninde ezber tanımlardan uzakta yaşanmış ve tecrübe edilmiş bir zaman geçirme eylemi olarak sanat yapmıştır. Tehching Hsieh çok uzun zaman sanat alanında yok sayılmış, görünmezden gelinmiştir, çünkü onun çalışmalarında sanat piyasasının pazarlayabileceği özellikler bulunmamaktadır. Sanatçının performansları kurgusal olarak tamamen kendi özgür iradesinin gerçekleştirdiği çalışmalardır. Seyircisiz yaptığı performanslarının tümünün içeriğini kendisinin kurguladığı ve gerçekleştirdiği en zor çalışmalar olarak sanat tarihine adını yazdırmıştır.

Kaynakça

- Bachelard. G. (2010), *Sürenin Diyalektiği*, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Borgna. E. (2012), *Ruhun Yalnızlığı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bozkurt. A. (2015), *Unutma Zamanı*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ.
- Ergüden. I. (2008), *Sessizliğin Anarşisi*, İstanbul: Versus Kitap.
- Foucault. M., Gutman. H. , Hutton. P. H. (2001), *Kendini Bilmek*, İstanbul: Om Yayınevi.
- Lichte, F. E. (2016). *Performatif Estetik*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sartwell. C. (2000), *Yaşama Sanatı*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Silas. S. (2014), *Linda Montano, Tehching Hsieh, Rope* 21.05.2014 tarihinde <http://artistsbooksandmultiples.blogspot.com/2014/05/linda-montano-tehching-hsieh-rope.html> adresinden alınmıştır.